

7. ΠΗΛΟΣ

Πλαστική - Αρχαίοι πολιτισμοί

α. Χωμάτινες δημιουργίες

Αίσθηση και συμβολισμός

Έχεις κάποτε αισθανθεί την επιθυμία να βυθίσεις τα χέρια σου στη ζεστή άμμο, να την ανακατέψεις, να κάνεις πύργους και γοργόνες; Η δημιουργία με το χώμα αρχίζει με την αίσθηση της αφής και ικανοποιεί μια πρωταρχική ανάγκη του ανθρώπου.

Η πλαστική* δεν αναγνωρίζεται μόνο με την όραση, αλλά και με την αφή. Πόσες φορές δεν ένοιωσες την επιθυμία να αγγίξεις ένα άγαλμα;

Χώμα και πηλός

Απ' τα πανάρχαια χρόνια το χώμα έχει ταυτιστεί στη συνείδηση του ανθρώπου με τη γη. Ο Έλληνας φιλόσοφος Εμπεδοκλής θεωρούσε ότι η αρχή όλων των πραγμάτων βρίσκεται στα τέσσερα στοιχεία της φύσης: τη γη, το νερό, τον αέρα και τη φωτιά. Στην πορεία των αιώνων ο άνθρωπος δουλεύοντας με πολλούς τρόπους το χώμα, απέκτησε οικειότητα και δεσμούς μαζί του. Παρ' όλ' αυτά στην εποχή μας τείνει να εκλείψει απ' τις μεγαλουπόλεις, γεγονός που έχει οικολογικές και ψυχολογικές επιπτώσεις.

Η πλαστική ξυπνάει μέσα μας την επαφή με τη γη. Το χώμα πριν ακόμα αναμειχθεί με το νερό, μπορεί ν' αποκτήσει όγκο και μορφή. Πολλοί καλλιτέχνες έχουν δημιουργήσει έργα από χώμα (εικ. 187, 188). Ο πηλός αποτελείται από αργιλώδες* χώμα και νερό. Είναι το πιο απλό, εύπλαστο υλικό, όταν όμως ψηθεί, γίνεται σκληρό και ανθεκτικό. Το χρώμα και η υφή του παρουσιάζουν μεγάλη ποικιλία. Η επαφή με το υλικό είναι φιλική, γεμάτη απαλές κινήσεις, χάδια και μεταμορφώσεις. Και τι δεν μπορείς να κάνεις έχοντας στα χέρια σου ένα κομμάτι πηλό!

Γνωριμία με το υλικό

 Κόψε ένα κομμάτι πηλό, τόσο όσο να χωράει στην παλάμη σου. Παρατήρησε τη φόρμα του, προσπάθησε να αισθανθείς τη μυρωδιά και τη θερμοκρασία του. Ρίξε το στο πάτωμα από ψηλά, άκουσε το θόρυβο και κοίταξε πώς έχει αλλάξει το σχήμα του. Ζύμωσε τον με τα δάκτυλά σου πλάθοντας μια σφαίρα. Έπειτα προσπάθησε να τον κάνεις επίπεδο σαν φύλλο. Πίεσε πάνω του το χέρι σου και παρατήρησε το αποτέλεσμα. Μάζεψέ τον, κόψε τον σε κομμάτια και κόλλησέ τα το ένα πάνω στο άλλο για να φτιάξεις μια φόρμα όσο το δυνατόν ψηλότερη. (Εικ. 195)

Πλαστική: το σύνολο των μορφών της τέχνης με τις οποίες πλάθεται η μορφή ενός έργου.

Αργιλώδες χώμα: είδος ιζηματογενούς χώματος.

187. Ι. Μαυρίδης «Καρέκλα» 1998 Η παλιά καρέκλα με το επίχρσιμα κόκκινου χώματος απέκτησε δραματική διάσταση και την πολυτιμότητα ενός αντικειμένου μνήμης

188. «Φανταστικό τοπίο» 1998 Ομαδικό έργο καλλιτεχνών από διάφορα χρώματα αργίλου

189. Κεραμική στην τάξη

190. Εργαλεία κεραμικής

191. Επιφάνεια εργασίας

β. Πλάθω

Εργαλεία και τεχνικές

Πριν αρχίσεις το πλάσιμο του πηλού, χρειάζεται να «χτυπήσεις» το κομμάτι σου αρκετές φορές πάνω σε μια καθαρή επιφάνεια, για να βγει από μέσα του ο αέρας, ώστε να μη σπάσει κατά το ψήσιμο. Έπειτα πρέπει να το ζυμώσεις για να αποκτήσει ομοιογένεια.

Η χαρά της πλαστικής βρίσκεται στο δούλεμα του πηλού με το χέρι. Με τον πηλό μπορείς να δημιουργήσεις τρισδιάστατα έργα. Γι αυτό, μην ξεχνάς κατά τη διάρκεια της κατασκευής του να τα κοιτάζεις απ' όλες τις όψεις.

Αν υπάρχει καμίνι (φούρνος κεραμικής) στην περιοχή, αξίζει τον κόπο να ψήσεις τα έργα σου. Ακόμα όμως και άψητα, τα κεραμικά, όταν στεγνώσουν, αντέχουν αρκετά.

Τα εργαλεία

Όπως θα διαπιστώσεις, ο πηλός είναι ένα πολύ ευαίσθητο υλικό. Κάθε φορά που τον αγγίζεις βαθιάνει, παίρνοντας το σχήμα του αντικειμένου με το οποίο έρχεται σε επαφή. Μπορείς να κάνεις κεραμική μονάχα με τα χέρια σου. Τα εργαλεία του πηλού είναι βοηθητικά και ποικίλλουν ανάλογα με τον τρόπο που θέλεις να τον δουλέψεις. Τα περισσότερα απ' αυτά μπορείς να τα κατασκευάσεις και μόνος σου. Θα χρειαστείς:

- Ένα κομμάτι πετονιά, με δυο ξυλάκια δεμένα στις άκρες για να κόβεις τον πηλό.
- Μια ξύλινη επιφάνεια εργασίας με δυο οδηγούς (εικ. 191).
- Ένα κομμάτι νάιλον για να μην κολλάει ο πηλός στο θρανίο και για να τον σκεπάζεις.
- Ένα κυλινδρικό ξύλο πάχους 5cm. ή έναν πλάστη.
- Γλυφίδες με διαφορετικές διατομές ή ξυλάκια για να δίνεις στο έργο σου διάφορα σχήματα (εικ. 190 α).
- Ένα εργαλείο ξυσίματος για να αφαιρείς και να σκαλίζεις (εικ. 190 β).
- Μαχαίρια, πιρούνια, παλιά στυλό, φουρκέτες, κουμπιά και ό,τι άλλο αντικείμενο φαντάζεσαι ότι θ' αφήσει ένα ενδιαφέρον ίχνος στον πηλό.

192.

193.

Ένα πλακάκι γεμάτο εκπλήξεις

Στρώσε την ξύλινη επιφάνεια εργασίας με ένα κομμάτι νάιλον. Γέμισέ την με πηλό και κόψε με το μαχαίρι τις δυο άκρες του, ώστε να δημιουργηθεί ένα πλακάκι (εικ. 191). Λείανε την επιφάνειά του και διακόσμησέ την. Υπάρχουν πολλοί τρόποι:

👉 Δοκίμασε τα ίχνη των αντικειμένων που μάζεψες, πιέζοντάς τα ελαφρά στον πηλό και διάλεξε όσα σε ενδιαφέρουν. Επαναλαμβάνοντας το ίδιο ίχνος, σε κανονικές αποστάσεις, θα δημιουργήσεις κανονικούς ρυθμούς. Για την κατασκευή εναλλασσόμενων ρυθμών θα χρησιμοποιήσεις δύο ή περισσότερα ίχνη εναλλάξ (εικ. 193).

👉 Πάνω σε μια λεία ή διακοσμημένη επιφάνεια μπορείς ακόμα να προσθέσεις κομμάτια πηλού πλασμένα σε απλές φόρμες (εικ. 192).

Κόβω – τρυπάω - κολλάω

👉 Κόψε με το σύρμα αρκετά κομμάτια πηλού. Προσπάθησε να τα συναρμολογήσεις χωρίς ν' αλλάξεις τις φόρμες τους. Παρατήρησε την καινούργια φόρμα που δημιουργήσες. Αν σου θυμίζει κάτι (ζώο, λουλουδι ή φανταστικό πλάσμα), ολοκλήρωσέ το προσθέτοντας κομμάτια πηλού ή κάνοντας τρυπούλες και χαράξεις (εικ. 194). Αν η φόρμα που έφτιαξες δε μοιάζει με κάτι συγκεκριμένο, κάνε με τον ίδιο τρόπο ένα αφηρημένο έργο. (εικ. 195).

👉 Κατασκεύασε μια φανταστική μορφή. Πλάσε τρεις-τέσσερις σφαίρες σε διαφορετικά μεγέθη. Φτιάξε μερικούς κύβους και πυραμίδες και συναρμολόγησε όλες τις φόρμες σου σε μια ενιαία σύνθεση.

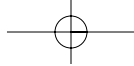

194.

195.

194, 195. Έργα μαθητών

7 Πηλός

196. Άπλωμα φύλλου πηλού

197. Φύλλο πηλού τυλιγμένο

198. Κόψιμο και κόλλημα του φύλλου

199. Κόλλημα μακαρονιού

γ. Με μακαρόνι και με φύλλο

Πλάθω

✎ Ένας από τους τρόπους κατασκευής ενός κεραμικού είναι το πλάσιμο με μακαρόνι: Πλάσε μια σφαίρα από πηλό, πάτησέ την με τις παλάμες σου για να γίνει επίπεδη και άπλωσέ την με τον πλάστη. Στη συνέχεια κόψε τη βάση του κεραμικού σου πιέζοντας στο φύλλο ένα ποτήρι. Πλάσε ένα κομμάτι πηλού σε σχήμα μακαρονιού, στο πάχος του δακτύλου σου. Για να κολλήσουν καλά τα κομμάτια, αραιώσε μια μικρή ποσότητα με νερό και φτιάξε μια αραιή λάσπη (γλίτσα), που θα τη χρησιμοποιήσεις σαν κόλλα. Κόλλησέ το στη βάση, υγραίνοντας με ελάχιστη ποσότητα νερού την επιφάνεια της κόλλησης (εικ. 199). Πίεσε λοξά το μακαρόνι μέσα κι έξω, για να ενσωματωθεί με τη βάση. Συνέχισε με το επόμενο, μέχρι να φθάσεις στο χείλος.

✎ Μπορείς να φτιάξεις κεραμικά και με φύλλο: Φτιάξε ένα πρωτότυπο φωτιστικό. Κανόνισε το πάχος του φύλλου σου, ακουμπώντας τις άκρες του πλάστη σε δυο ισοπαχή ξύλα (εικ. 196). Άπλωσέ το και διακόσμησέ το με χαράξεις, τρυπούλες κτλ. Στη συνέχεια τύλιξέ το, όπως στην εικόνα 197, και άφησέ το να πέσει από ψηλά πάνω στο θρανίο. Η φόρμα του θα παραμορφωθεί. Στήσε το όρθιο, παρατηρώντας τις καινούργιες φόρμες που δημιουργήθηκαν. Διατήρησε όσες σου αρέσουν και τροποποίησε όσες νομίζεις ότι δεν ταιριάζουν. Δημιούργησε στο εσωτερικό του ένα κενό, συμπλήρωσε τη διακόσμηση και όταν στεγνώσει, πέρασε μέσα του ένα καλώδιο με μια λάμπα.

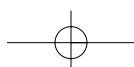
✎ Κατασκεύασε ένα φανταστικό κουτί (εικ. 201): Κόψε τη βάση. Κόψε μια ημικύκλια λωρίδα για να κάνεις τα τοιχώματα. Τύλιξέ την και κόλλησέ την στη βάση όπως στην εικ. 198. Αν χρειαστεί να μεγαλώσει το ύψος του κεραμικού, άφησέ το να στεγνώσει λίγο και πρόσθεσε μια δεύτερη λωρίδα. Ενίσχυσε τις κολλήσεις, προσθέτοντας στο εσωτερικό ένα μακαρόνι και πίεσε με απαλές κινήσεις μέσα και έξω, διαμορφώνοντας παράλληλα και τη φόρμα του κεραμικού. Το καπάκι αποτελείται από ένα στρογγυλό κομμάτι φύλλο. Πλάσε τη διακόσμηση χωριστά και κόλλησε το κάθε κομμάτι της με γλίτσα.

200. «Μαγιάτικο στεφάνι» Παναγιώτης Ν. 12 ετών

201. «Κουτί με λουλούδια» Πόπη Λ. 10 ετών

δ. Φόρμα και διακόσμηση

Για να μελετήσεις τη φόρμα ενός κεραμικού, θα πρέπει πρώτα να κάνεις ένα σχέδιο που θα σου επιτρέψει να σκεφθείς εναλλακτικές λύσεις (εικ.202):

Σχεδιάζω και διακοσμώ

✎ Σχεδίασε τη βάση του κεραμικού σου. Φέρε μια κάθετη γραμμή στο κέντρο της και χρησιμοποίησέ την ως άξονα συμμετρίας. Έπειτα σχεδίασε τη φόρμα του κεραμικού, μετρώντας ίσες αποστάσεις δεξιά και αριστερά του άξονα. Ξεκινώντας από μια γεωμετρική φόρμα, κάνε τις παραλλαγές της.

✎ Θα μπορούσες ακόμα να δημιουργήσεις ένα δικό σου διακοσμητικό σχέδιο. Σκέψου τι διακόσμηση θα ταίριαζε στη φόρμα του κεραμικού σου. Αποφάσισε το γενικό του σχήμα, τις διαστάσεις του και τη θέση που θα το τοποθετήσεις επάνω στο κεραμικό. Σχεδιάσέ το και διαίρεσέ το σε ίσα μέρη, εφαρμόζοντας τις γνώσεις σου από τη γεωμετρία. Θα δημιουργήσεις έτσι έναν κánaβο, όπου μπορείς ν' αναπτύξεις, να επαναλάβεις ή να διαίρεσεις μια φόρμα, δημιουργώντας ρυθμούς (εικ. 203, 204, 205). Για να περάσεις το σχέδιό σου στο κεραμικό, ζωγράφισέ το σε λαδόχαρτο, τρύπησε τις γραμμές του με μια καρφίτσα, σε κοντινές αποστάσεις και ακούμπησέ το στη θέση του πάνω στο πήλινο αντικείμενο. Πάρε λίγη χρωματιστή σκόνη με ένα κομμάτι βαμβάκι και χτύπησε μ' αυτό ελαφρά το χαρτί. Όταν το αφαιρέσεις, θα δεις το σχέδιό σου αποτυπωμένο στον πηλό. Μ' αυτό τον τρόπο μπορείς να διακοσμήσεις επίπεδες ή κυλινδρικές επιφάνειες με χαράξεις ή με χρώματα.

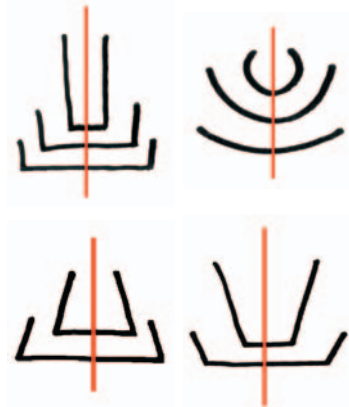
Το χρώμα

Οι κεραμίστες, για το χρωματισμό των έργων τους χρησιμοποιούν ένα επίχρισμα, τον μπατανά. Ο μπατανάς είναι λειωμένος πηλός στον οποίο προστίθεται χρώμα. Έπειτα περιχύνεται στο κεραμικό ή ζωγραφίζεται με πινέλο πάνω σε νωπή κεραμική επιφάνεια.

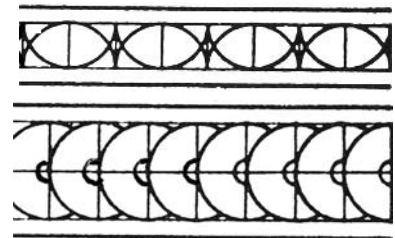
Άλλος τρόπος χρωματισμού είναι η ζωγραφική με πυρόχρωμα, με σμάλτο* ή και με το υάλωμα*. Τα υαλώματα είναι διαφανή ή χρωματιστά. Κατασκευάζονται από διάφορα πετρώματα και ορυκτά σε μορφή σκόνης, τα οποία αναμειγνύονται με νερό. Το εφυσωμένο* κεραμικό ψήνεται ξανά σε υψηλή θερμοκρασία. Μ' αυτό τον τρόπο αποκτά γυαλιστερή όψη και αδιαβροχοποιείται.

Χρωματίζω

✎ Ο πιο απλός τρόπος για να χρωματίσεις ένα κεραμικό είναι να χρησιμοποιήσεις πηλό διαφορετικών χρωμάτων: λευκό, κίτρινο, καφέ, γκριζο ή μαύρο. Μπορείς να αναμειξεις δυο-τρία χρώματα πηλού κατά το πλάσιμο ή αφού ετοιμάσεις τη φόρμα του κεραμικού, να προσθέσεις χρωματιστούς πηλούς με τη μορφή ανάγλυφων διακοσμητικών σχεδίων. Αν δεν πρόκειται να ψήσεις το έργο σου, χρωμάτισέ το με τέμπερα ή με πλαστικό χρώμα. Το υλικό θα πρέπει να είναι αρκετά πηχτό και να περαστεί γρήγορα, διαφορετικά κινδυνεύει το χρώμα να λερωθεί και το κεραμικό σου να λειώσει. Αν θέλεις να πάρει κάποια γυαλάδα και να μην ξεβάφει, πέρασέ το με βερνίκι αφού στεγνώσει.

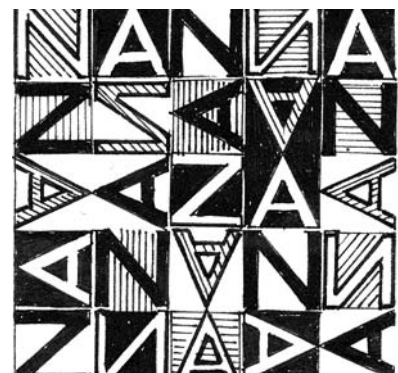
202. Μελέτη της φόρμας κεραμικού σε τομή

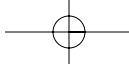
203. Παραλληλόγραμμος κánaβος

204. Τζ. Μπάλλα 1910. Σπουδή σε κυκλικό κánaβο

205. Διακοσμητικό σχέδιο, σύνθεση γραμμάτων της Μάχης Ζ. 13 ετών

7 Πηλός

206. «Άρμα με δυο άλογα» 13ος αι. π. Χ. Ίσως ήταν παιδικό παιχνίδι.

207. «Ο Απόλλωνας και το κοράκι» εσωτερικό κύλικα περ. 490 π. Χ.

208. Π. Πικάσο «Γυναίκα με αμφορέα» 1947-48

209. Καμαραϊκό αγγείο 1900-1700 π. Χ.

ε. Με το χρώμα, το νερό και τη φωτιά

Διαδρομή στην Ιστορία της Κεραμικής

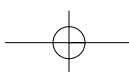
Η ιστορία του πηλού ξεκινά πριν απ' τον άνθρωπο. Πουλιά και ζώα κατασκευάζουν με πηλό τις φωλιές τους με θαυμαστή τεχνική. Η πλαστική είναι μια από τις αρχαιότερες τέχνες. Από την προϊστορική εποχή οι άνθρωποι έπλαθαν αγγεία και ειδώλια από πηλό, ενώ αργότερα χρησιμοποίησαν τον πηλό για να φτιάξουν πλίθινα σπίτια. Όταν έμαθαν να χρησιμοποιούν τη φωτιά, άρχισαν να ψήνουν τα πήλινά τους, για να τα κάνουν ανθεκτικά (5η-6η χιλιετία π.Χ.).

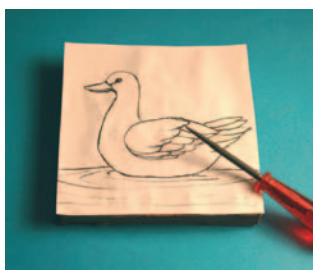
Από τη Μεσοποταμία, την Ινδία και το Ιράν ως τη Μινωική Κρήτη και τη Θεσσαλία η κεραμική κατέκτησε την ανατολή και διαδόθηκε στη δύση. Η ανακάλυψη του κεραμικού τροχού (2600-2300 π.Χ.) διευκόλυνε την παραγωγή των κεραμικών και συντόμευσε το χρόνο κατασκευής τους, δίνοντας μεγάλη ανάπτυξη στην κεραμική τέχνη. Τα ελληνικά αγγεία συνδυάζουν τη λειτουργικότητα με την κομψότητα της φόρμας και τη φαντασία στη διακόσμηση. Ονομαστά είναι τα καμαραϊκά* αγγεία της 2ης χιλιετίας π.Χ. (εικ. 209).

Η γεωμετρική τέχνη πήρε τ' όνομά της από τα γεωμετρικά μοτίβα που κοσμούσαν τα κεραμικά (εικ.206).

Τον 5ο αι. π. Χ. η πληρότητα της φόρμας και η διακόσμηση των αττικών αγγείων ακολουθούν τις κατακτήσεις της κλασικής τέχνης (εικ. 207).

Οι Ασσύριοι, οι Βαβυλώνιοι και οι Πέρσες ανακαλύπτουν την επικάλυψη των πήλινων με υαλώδες, πολύχρωμο σμάλτο, βελτιώνοντας σημαντικά την ποιότητα των κεραμικών. Η τεχνική αυτή συνεχίστηκε στο Ισλάμ και στο Βυζάντιο. Μεγάλα κέντρα κεραμικής αναπτύσσονται σε όλο τον πολιτισμένο κόσμο. Η δημιουργία και η διακόσμηση των κεραμικών με καλούπι επέτρεψε τη μαζική τους παραγωγή.

210. Σειρά εργασίας κατασκευής ανάγλυφου με την προσθετική μέθοδο

211. Σειρά εργασίας κατασκευής ανάγλυφου αφαιρετικής μεθόδου

212. Εργαστήριο του Φειδία «Μάχη Κενταύρου και Λαπίθη», 447-442 π.Χ. Μετώπη του Παρθενώνα, μάρμαρο.

στ. Ανάγλυφο

Παρατήρησε ένα μεταλλικό νόμισμα. Οι παραστάσεις έχουν ελάχιστο όγκο κι όμως δημιουργούν την αίσθηση του τρισδιάστατου. Τα νομίσματα είναι μικροσκοπικά ανάγλυφα. Ίσως έχεις δει στο Μουσείο κάποια από τα περίφημα ανάγλυφα του Παρθενώνα (εικ.212) ή τις κλασικές, ανάγλυφες επιτύμβιες στήλες.

Ανάγλυφο είναι η γλυπτή παράσταση που εξέχει από την επιφάνεια πάνω στην οποία είναι σκαλισμένη. Λαξεύεται* σε σκληρά υλικά όπως το μάρμαρο, την πέτρα ή το ξύλο ή πλάθεται με πηλό που στη συνέχεια ψήνεται. Το πήλινο ανάγλυφο μπορεί να χρησιμοποιηθεί και για την κατασκευή εκμαγείου (καλουπιού) με σκοπό την παραγωγή μπρούντζινων αντιγράφων.

Προσθετική

👉 Μπορείς κι εσύ να κατασκευάσεις ένα ανάγλυφο. Κάνε ένα απλό σχέδιο με γραμμές σε λαδόχαρτο. Στις διαστάσεις του σχεδίου σου, πλάσε με πηλό την επιφάνεια που θα δεχθεί το ανάγλυφο, όπως θα έφτιαχνες ένα πλακάκι. Ακούμπησε το σχέδιο στην επιφάνεια και αντίγραψε το στον πηλό πατώντας τις γραμμές του μ' ένα σκληρό μολύβι. Διαμόρφωσε τους όγκους του, προσθέτοντας μικρά κομμάτια πηλού μέσα στα όρια του σχεδίου. Πλάσε τις φόρμες με τα εργαλεία του πηλού. Αποφάσισε αν θα αφήσεις στις επιφάνειες το ίχνος της δακτυλιάς ή των εργαλείων σου. Μπορείς ακόμα να λειάνεις τις επιφάνειες ή να προσθέσεις χαράξεις (εικ. 210).

Αφαιρετική

👉 Πιο απλή μέθοδος είναι η δημιουργία ανάγλυφου δύο επιπέδων: Η επιφάνεια του πηλού πρέπει να έχει διπλάσιο πάχος από την τελική της μορφή. Το σχέδιο χαράζεται λοξά και αφαιρείται γύρω του το μισό πάχος του πηλού όπως στην εικόνα 211.

👉 Ένας τρίτος τρόπος είναι ο συνδυασμός της προσθετικής και της αφαιρετικής μεθόδου (εικ.213).

213. Κατασκευή πήλινης μάσκας με συνδυασμό της προσθετικής

215. Απομεινάρι κορμού

216. Α. Τζιακομέττι «Γυναίκα»

214. Κατασκευή περιόπτου

Ζ. Με πολλές όψεις Περίοπτο

Κοιτάζοντας ένα ξύλο, μια πέτρα ή ένα σύννεφο, μερικές φορές, η φαντασία σου πλάθει μορφές ανθρώπων, ζώων ή πουλιών (εικ. 215). Στον τόπο μας με την πολυμορφία της φύσης και την ανάπτυξη του πολιτισμού, η γλυπτική από την αρχαιότητα έχει παρουσιάσει εξαιρετα δείγματα.

Στην Ελλάδα η μαρμαροτεχνία έχει μακρόχρονη παράδοση, γιατί το μάρμαρο επιτρέπει τη λεπτή επεξεργασία. Η μορφή σκαλίζεται σε σκληρό υλικό (αφαιρετική μέθοδος) ή πλάθεται με πηλό (προσθετική μέθοδος).

Τα γλυπτά που έχουν πολλές όψεις ονομάζονται ολόγλυφα ή περίοπτα, διότι μπορούμε να τα κοιτάξουμε από διαφορετικές πλευρές.

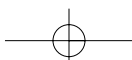
Το δικό μου άγαλμα

 Κατασκεύασε μια μικρή φιγούρα με πηλό. Εκτός από τα υλικά επεξεργασίας του πηλού, θα χρειαστείς μια ξύλινη επιφάνεια ή ένα χειροκίνητο τροχό με ένα όρθιο ξυλάκι σφηνωμένο κάθετα, για να στερεώσεις το έργο σου και να μπορείς να το ελέγχεις απ' όλες τις όψεις. Σχεδίασε με απλό τρόπο τη φιγούρα και από τις τέσσερις όψεις της: ανφάς, πίσω όψη, δεξί και αριστερό προφίλ. Με βάση τα σχέδια αυτά πλάσε τη φιγούρα σου στο χέρι, δίνοντας τις γενικές κατευθύνσεις στο σώμα, στο κεφάλι και στα μέλη. Στερέωσε το έργο σου κάθετα και δούλεψέ το προσεκτικά απ' όλες τις όψεις (εικ 214). Για να προσθέσεις ένα κομμάτι πηλού, πρέπει να υγράνεις ελαφρά την επιφάνεια κόλλησης και να δουλέψεις τα δυο μέρη μαζί.

Μη βιαστείς να τελειώσεις το γλυπτό σου όσο ο πηλός είναι μαλακός, γιατί με το παραμικρό άγγιγμα κινδυνεύει να παραμορφωθεί. Άφησέ τον να στεγνώσει για μια ώρα ή σκέπασε το έργο σου μ' ένα ελαφρά υγραμένο πανί και κλείσε το αεροστεγώς σε μια νάιλον σακούλα, για να το δουλέψεις στο επόμενο μάθημα. Συνεχίζοντας πλάσε τους όγκους της φιγούρας σου, διαμόρφωσε τις φόρμες κι επεξεργάσου τις επιφάνειες. Κατά τη διάρκεια του πλασίματος φρόντισε να μη λεπτύνεις πολύ κάποια μέρη της φιγούρας, διότι θα σπάσουν. Για να μη λυγίσει το γλυπτό σου, ενίσχυσε το κάτω μέρος με κομμάτια πηλού.

217. Χρωματίζοντας μια περίοπτη φιγούρα

218. Εργαλεία λάξευσης: λίμες, βάλονι, χτένι, μαχαίρια, κοπίδι, γούζες, σκαρπέλο, βαριά.

219. Σπάσιμο γύψινου καλουπιού και αποκάλυψη του εκμαγείου

Γλυπτό κεφάλι

Μπορείς να πλάσεις ένα πορτραίτο με τον ίδιο τρόπο που κατασκευάζεται η φιγούρα. Στηρίξου σε δυο σχέδια του κεφαλιού προφίλ και ανφάς. Πλάσε τη μάζα του πηλού, δημιουργώντας τους γενικούς όγκους του κεφαλιού και του λαιμού. Έπειτα διαμόρφωσε τα επίπεδα και τα χαρακτηριστικά σύμφωνα με τα σχέδια.

Λαξεύω

Σκάλισε ένα έργο σε σχετικά μαλακά υλικά, όπως το σαπούνι ή έναν όγκο γύψου. Για τη λάξευση μπορείς να μεταχειριστείς τα εργαλεία της εικόνας 218 και ένα γυαλόχαρτο. Για την κατασκευή του γύψινου όγκου θα χρειαστείς γύψο καλλιτεχνίας (αναλογία ένα μέρος γύψο, τρία μέρη νερό), μια λεκάνη, ένα ξύλινο κουτάλι, ένα μεγάλο πλαστικό ποτήρι κι ένα παραλληλεπίπεδο πλαστικό κουτί για καλούπι.

Κοσκίνισε το γύψο σε όλη την επιφάνεια του νερού μέχρι να γεμίσει. Ανάδεψε ελαφρά το μείγμα με το κουτάλι. Ο γύψος θα πρέπει να γίνει σαν κρέμα. Γέμισε με τον υγρό γύψο το καλούπι σου με τη βοήθεια του ποτηριού. Όταν στερεοποιηθεί, αφάιρσέ τον απ' το καλούπι.

Κάνε τέσσερα ίσα σχέδια όλων των όψεων του μοντέλου σου (εικ. 221). Αντίγραφέ τα στις όψεις του γύψινου όγκου και αφάιρσε προσεκτικά το υλικό που περισσεύει. Επεξεργάσου το γλυπτό σου, αφαιρώντας σταδιακά το υλικό απ' όλες τις πλευρές, χωρίς να βιάζεσαι να φθάσεις στην τελική επιφάνεια. Έπειτα διαμόρφωσε τις επιφάνειες με τη λίμα και το γυαλόχαρτο.

Καλουπώνω

Κατασκεύασε ένα εκμαγείο. Ετοίμασε μια επιφάνεια πηλού με πάχος πάνω από 3cm. Πλάσε ένα χοντρό μακαρόνι που θα το κολλήσεις γύρω από την επιφάνεια δημιουργώντας ένα χείλος ύψους 6cm. περίπου. Βύθισε μέσα στον πηλό το αντικείμενο που θέλεις να καλουπώσεις (ένα φρούτο, ένα παλιό παπούτσι κτλ.). Αφάιρσε το αντικείμενο και πριν στεγνώσει ο πηλός, γέμισε την επιφάνεια με υγρό γύψο ως το χείλος. Όταν στερεοποιηθεί ο γύψος, αφάιρσε τον πηλό.

221. Διαδοχικές φάσεις της λάξευσης ενός χεριού

220.

220 και 222 Πλάσιμο κεφαλιού με πηλό

223. «Βίσονες» Γαλλία περ. 15 000 π.Χ. πηλός

224. «Τελετουργική μάσκα» Ν.Γουινέα, περ. 1880, ξύλο, ύφασμα και φυτικές ίνες

Αφρική

Τα αφρικάνικα γλυπτά είναι προορισμένα για τελετές λατρείας των προγόνων. Η μάσκα της εικόνας 224 προορίζεται για μια τελετή, όπου οι νέοι μεταμφιέζονται σε «φαντάσματα», για να τρομάξουν τις γυναίκες και τα παιδιά. Όσο κι αν είναι αποκρουστικό το θέμα, είναι θαυμαστός ο τρόπος με τον οποίο δημιουργήθηκε το πρόσωπο με γεωμετρικούς όγκους και καθαρά χρώματα.

η. Τρισδιάστατη τέχνη

Γλυπτική είναι η τέχνη των τριών διαστάσεων. Το γλυπτό έχει όγκο (μήκος, πλάτος και ύψος). Αποτελεί μια σύνθεση όγκου και χώρου και είναι μια από τις αρχαιότερες τέχνες. Η απαρχή της συνδέεται με την εποχή του λίθου (30 000 π.Χ.). Τα γλυπτά της περιόδου αυτής κατασκευάζονται σε πέτρα, ξύλο, κόκκαλο ή σε πηλό και αναπαριστούν ζώα ή ανθρώπους. (εικ. 223).

225. «Τάλοκ, ο θεός της βροχής των Αζτέκων», 14ος-15ος αι. πέτρα.

226. «Ειδώλιο γυναίκας» Φάραλα Μέση Νεολιθική περίοδος, πηλός.

227. «Τελετουργικό ειδώλιο» Ασάντι Αφρική, ξύλο. Το φορούν οι έγκυες γυναίκες για να κάνουν όμορφα μωρά.

Αμερική

Όταν ανακαλύφθηκε η Αμερική από τους Ευρωπαίους (16ος αι.) οι προκολομβιανοί Αμερικάνοι είχαν αναπτύξει σημαντικούς πολιτισμούς. Τα περισσότερα έργα αυτής της περιόδου μας φαίνονται παράξενα. Η εικόνα 225 είναι ένα γλυπτό από το Μεξικό και ανήκει στην εποχή των Αζτέκων. Πιστεύεται ότι παριστάνει το θεό της βροχής. Τα μάτια και η μύτη του αποτελούνται από κουλουριασμένα φίδια, ενώ το στόμα του σχηματίζεται από δυο ενωμένα κεφάλια φιδιών. Το ιερό φίδι της αρχαίας μεξικάνικης τέχνης συμβόλιζε την αστραπή. Η μορφή του θεού της βροχής είναι τρομερή, διότι στα τροπικά κλίματα η βροχή προκαλεί συχνά μεγάλες καταστροφές. Με τη λατρεία του θεού της βροχής οι Αζτέκοι πάσχιζαν να ξορκίσουν την καταιγίδα.